

and Information Technology. 2021. Vol. 9, № 1. P. 168–180. doi:10.31874/2520-6702-2021-11-1-168-180. ul-journal.org

6. Семигіна Т., Ярошенко А. Гендерно-чутливі освітні програми: зміст та розвиток компетентностей. *Social Work and Education*. 2021. № 8(3). С. 367–381.

7. Condron C., Power M., Mathew M., et al. Gender Equality Training for Students in Higher Education: Scoping Review. *JMIR Medical Education*. 2025. Vol. 11. doi:10.2196/60061.

8. Тарасюк О. В. Формування гендерної компетентності майбутніх фахівців соціальної та поведінкової сфер у закладі вищої освіти. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2020. № 46. С. 94–103.

9. Вознюк О. В., Жадан І. В. Гендерночутлива освіта як умова формування професійної культури майбутнього психолога. *Освітологічний дискурс*. 2022. № 2. С. 112–123.

10. Martsial S. Gender sensitivity in training future psychologists: challenges and educational solutions. *Освітні виміри сучасності*. 2023. № 4. С. 55–63.

11. Dobrovolska L. Формування антидискримінаційної компетентності студентів психологічних спеціальностей. *Психологічний журнал*. 2024. № 1. С. 44–52.

12. Кошелева Н. Г. Формування гендерної компетентності майбутніх психологів. *Актуальні проблеми психології*. 2022. № 4(1). С. 145–152.

13. Гендерна компетентність психологів/-инь: сутність і складники. Київ : UNICEF Ukraine, 2021. 56 с.

14. Мунтян І. С. Гендерна компетентність як складова професійної підготовки психолога. *Часопис психології*. 2022. № 1. С. 210–218.

*Кара Анна Леонідівна, студентка 2 курсу  
навчально-наукового інституту права та  
психології НАВС*

*Науковий керівник: Бобко В.Г., доцент кафедри  
цивільно-правових дисциплін навчально-наукового  
інституту права та психології НАВС, кандидат  
юридичних наук, доцент*

## **КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА АДМІНІСТРАТИВНІ ІНСТРУМЕНТИ ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ**

Гендерно зумовлене насильство (ГЗН) — це насильство, вчинене щодо людини через її стать або гендер. Воно полягає у примусі іншої особи робити щось всупереч її волі із застосуванням насильства, погроз, обману, культурних стереотипів або економічного тиску[1].

ГЗН є одним із найпоширеніших порушень прав людини, що завдає шкоди фізичному, психологічному, соціальному та економічному добробуту постраждалих, спрямованим проти особи саме через її стать або гендерну роль.

В Україні боротьба з цим явищем є національним пріоритетом і зобов'язанням в рамках європейської інтеграції. Формування дієвої системи запобігання та реагування на насильство пов'язане з реформуванням

законодавства, запровадженням кримінальної відповідальності за домашнє насильство, удосконаленням адміністративних механізмів та посиленням ролі правоохоронних органів і соціальних служб.

Повномасштабне вторгнення Росії, яке розпочалося 24 лютого 2022 року, різко посилило ризики гендерно зумовленого насильства. Війна створила комплекс факторів, що сприяють зростанню цього явища: економічна криза, вимушене переміщення населення, погіршення ситуації з безпекою та значний вплив на психічне здоров'я. Унаслідок цього близько 2,5 мільйона осіб, які постраждали від війни, перебувають у групі високого ризику гендерно зумовленого насильства, зокрема сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, сексуальної експлуатації, сексуальних домагань та інших його форм[2].

Криміналізація домашнього та гендерно зумовленого насильства. 19 грудня 2024 року в Україні набув чинності важливий євроінтеграційний закон, спрямований на значне посилення відповідальності за домашнє та гендерно зумовлене насильство. Його ухвалення стало черговим кроком на шляху адаптації українського законодавства до Стамбульської конвенції та міжнародних стандартів у сфері захисту прав людини.

Головною метою цього закону є не лише посилення покарання для кривдників, а й створення ефективніших механізмів захисту осіб, які зазнають насильства, особливо дітей. Документ також впроваджує низку важливих нововведень, які розширюють можливості правоохоронних органів та судової системи для більш оперативного та дієвого реагування на випадки домашнього гендерно зумовленого насильства.

Прийняття цього нормативного акта стало важливим кроком у вдосконаленні системи протидії таким правопорушенням. Закон дозволяє підвищити рівень захищеності потерпілих, запровадити додаткові інструменти притягнення винних до відповідальності та покращити збір і облік інформації про прояви насильства. Закон встановлює такі зміни:

1. Визначено малолітню та неповнолітню особу потерпілою, якщо вона була присутня під час вчинення домашнього насильства;
2. Запроваджено окрему частину статті 173-2 КУпАП, яка передбачає адміністративну відповідальність за домашнє насильство, вчинене стосовно дітей;
3. Виокремлено правопорушення «насильства за ознакою статі» у нову самостійну норму, що дозволить максимально точно розмежувати його від інших. Це відповідатиме вимогам статті 11 Стамбульської конвенції щодо належного збору статистичних даних за всіма видами насильства, що підпадають під сферу її застосування[3].

Проблеми доказування у кримінальному процесі. Водночас ефективність законодавчих змін значною мірою залежить від здатності довести факти гендерно зумовленого насильства у кримінальному процесі. Однією з основних проблем є відсутність прямих свідків, оскільки насильство часто відбувається в приватному середовищі. Тому ключовими доказами стають показання потерпілих. Психологічне та економічне насильство важко документувати, оскільки воно не залишає фізичних слідів і проявляється у тривалому контролі, маніпуляціях та обмеженні ресурсів. Для підтвердження цих форм часто потрібні експертні

висновки, які не завжди дають однозначний результат. Додаткові складнощі виникають на етапі первинного реагування правоохоронців, коли недостатньо фіксуються протоколи, не збираються свідчення чи докази, що згодом ускладнює доведення вини. Неправильна кваліфікація або нечітке формулювання обвинувачення може перешкоджати визнанню факту гендерно зумовленого насильства у суді. Дослідники зазначають, що хоча жінки становлять більшість жертв домашнього насильства, чоловіки також можуть страждати від нього. Однією з головних проблем є те, що жертви часто не ідентифікують себе як такі, пояснюючи насильство необхідністю збереження родини. Насильство зазвичай починається з психологічних проявів (маніпуляцій, звинувачень), що призводить до глибоких внутрішніх змін: жертва втрачає впевненість у собі, стає покірною, заляканою та нездатною відстоювати свої права. Крім того, приховуванню фактів насильства сприяє негативна реакція суспільства, зокрема звинувачення самих жертв та відчуття сорому [4].

Всі ці обставини створюють суттєві труднощі в доказуванні гендерно зумовленого насильства, оскільки вони ускладнюють виявлення та документування фактів, формування об'єктивних свідчень і збір достовірних доказів у кримінальному процесі.

Повноваження поліції, органів влади та адміністративні заходи захисту. Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а саме в статі 10 зазначено, що уповноважені підрозділи органів Національної поліції України здійснюють повноваження у сфері запобігання та протидії домашньому насильству з урахуванням міжнародних стандартів реагування правоохоронних органів на випадки домашнього насильства та оцінки ризиків. Поліцейські можуть проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи.

До повноважень уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству належить виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них, прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі повідомлень, що надходять до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, сексуальному насильству, пов'язаному зі збройною агресією Російської Федерації проти України, протидії торгівлі людьми та захисту прав дитини, а також вжиття заходів для припинення насильства та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади спільно з Національною поліцією України.

Поліцейські інформують постраждалих осіб про їхні права, доступні заходи та соціальні послуги, винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників, беруть кривдників на профілактичний облік та проводять з ними профілактичну роботу у встановленому законодавством порядку. Вони здійснюють контроль за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії, відкликають дозволи на придбання, зберігання

та носіння зброї та боєприпасів у разі вчинення домашнього насильства, а також вилучають зброю і боєприпаси відповідно до законодавства.

Крім того, уповноважені підрозділи органів поліції взаємодіють з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, та звітують центральному органу виконавчої влади про результати здійснення повноважень у цій сфері у встановленому порядку [5].

Також в статті 11, 12, 13, 14 цього закону зазначено, що органи місцевого самоврядування, соціальні служби та державні установи також виконують важливі функції у сфері протидії гендерно зумовленого насильства. Соціальні служби надають психологічну та соціальну допомогу, організовують притулки та тимчасове житло для потерпілих, допомагають у відновленні документів, працевлаштуванні, освіті. Органи охорони здоров'я надають медичну допомогу та фіксують тілесні ушкодження, видають медичні довідки для доказів у суді. Органи юстиції та суди призначають захисні заходи (наприклад, заборона наближення до потерпілої особи). Освітні установи та громадські організації проводять превентивні програми з протидії насильству інформують про права потерпілих та механізми захисту [5].

### **Список використаних джерел**

1. Інформація про гендерно зумовлене насильство та підтримку. УВКБ ООН : офіц. вебсайт. URL:[https://help.unhcr.org/ukraine/uk/gbv\\_partners\\_ukr/](https://help.unhcr.org/ukraine/uk/gbv_partners_ukr/) (дата звернення: 17.11.2025).
2. Ukraine Protection Analysis Update: листопад 2024. URL: <https://globalprotectioncluster.org/publications/1940/reports/protection-analysis-update/ukraine-protection-analysis-update> (дата звернення: 17.11.2025).
3. Про посилення механізмів захисту постраждалих від гендерно зумовленого та домашнього насильства. Національна поліція України: офіц. вебсайт. URL: <https://kg.npu.gov.ua/news/vidsohodni-nabuvaie-chynnosti-zakon-iakyi-posyliuie-mekhanizmy-zakhystu-postrazhdalikh-vid-henderno-zumovlenoho-ta-domashnoho-nasylstva>(дата звернення: 17.11.2025).
4. Журнал ВНУ ім. В. Даля Кривцун В. Ю., Куценко О. О. Особливості криміналістичної характеристики домашнього насильства. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2021. №3 (95). С. 132-140. URL: <https://journals.uran.ua/journal-vjhr/article/view/336841> (дата звернення: 18.11.2025).
5. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 № 2229-VIII. Верховна Рада України :офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 18.11.2025).